

Editorial

LA NECESSITAT DEL NEOFOLKLORE

El passat 22 de gener, la xarxa social Twitter s'inundava de piulades amb el hashtag #garrotweet arran de la incitació realitzada per Oriol Beltran Uru que havia escrit: «Perquè els folkis 2.0 / no quedin en entredit / provocho el noi del Pandero / i inauguro el #garrotweet». Es tractava, efectivament, de jugar amb la doble restricció del màxim de 140 caràcters per piulada que imposa Twitter i els quatre versos heptasíl·labs de la cobla tradicional — aquí vinculada al garrotín, curiosament, el gènere més modern de tots els que fan servir aquesta estructura estròfica. El més significatiu de l'anècdota, però, no va ser l'abundància de piulades sinó l'estranya eufòria que desprenien els participants i els redactors dels nombrosos mitjans de comunicació que se'n feien ressò. Una eufòria que provenia del sentiment de conciliació, suscitat per un joc tan inofensiu i banal com el descrit, entre una tradició ben arrelada —i amb un pedigree altament reconegut com és ara el cant improvisat— i una de les formes de comunicació més rabiosament contemporànies. Un fenomen que passa imperceptiblement moltes vegades cada dia però que agafa una dimensió transcendent quan se'n pren plena consciència.

La radicalització de la modernitat no ha suposat l'abandó de les pràctiques, processos i productes culturals característics de la societat tradicional, ni la seua reducció a una marginalitat reactiva. Al contrari, aquestes pràctiques i processos s'han vist reubicats en el discurs modern i, adaptats, reinventats o reformulats, continuen jugant un paper important en l'expressió col·lectiva de la societat urbana contemporània. Un paper que de vegades és exactament el mateix que se'ls atorgava en la societat tradicional —el conte transformat en llegenda urbana— i d'altres assumeix tota una nova funcionalitat —la música folk utilitzada com a estratègia de rehabilitació identitària—.

I no només això: la modernitat ha seguit incorporant noves tradicions inventades —neofolklore, hem volgut anomenar-les— que demostren que la qualitat essencial de les tradicions no és l'antiguitat sinó la seua condició de ritual amb voluntat de continuïtat i amb significat transcendent per a la comunitat. L'antiguitat de determinades pràctiques culturals només s'activa com a argument legitimador quan aquelles pràctiques són qüestionades —les corregudes de bous, per exemple—, però deixa d'operar en la resta de situacions perquè una

de les característiques fonamentals de les tradicions modernes és la seua capacitat per a implantar-se desvinculades de «l'autoritat del passat».

En aquest punt convé assenyalar la importància del teixit associatiu, veritable motor d'allò que Pedro García Pilán anomenava «retradionalització selectiva de la vida quotidiana», que ha assumit sense complexos el lideratge en la producció de neofolklore dintre d'un marc més ampli d'instauració d'espais de socialització i cohesió ciutadana, de creació de patrimoni cultural i de reformulació de les identitats «emocionals» col·lectives.

També l'escola ha començat a assumir un paper decisiu en la consolidació d'aquestes noves tradicions —o de les velles tradicions renovades— i, per això, acompanyant el dossier central d'aquest número, dedicat a l'estudi i la caracterització dels fenòmens de neofolklore que acabem d'exposar, hem volgut obrir una secció fixa dedicada a la descripció d'experiències d'integració de la cultura popular i tradicional en l'àmbit escolar, secció que inaugura un projecte conjunt, desenvolupat per quatre col·legis procedents dels quatre punts cardinals del país, entorn del cant improvisat. Una pràctica cultural que de nou, com en el cas del *garrotweet*, ocupa la primera línia en el procés d'encaix de la tradició en la modernitat: la seua condició d'instrument comunicatiu adaptable a qualsevol circumstància el converteixen en emblema indiscutible d'aquest nou capteniment.

Massa sovint es mira tot aquest neofolklore amb un menyspreu exercit des de la hipotètica superioritat moral de les manifestacions tradicionals antigues i, per tant, «autèntiques»; la mateixa superioritat moral amb què determinada ideologia «progressista» —la que atorga al progrés una linealitat i un sentit positiu— es mira la tradició. No cal dir que totes dues mirades parteixen d'apriorismes més que discutibles i que la legitimitat de qualsevol expressió cultural no és més gran ni més petita que la que li vol donar el col·lectiu que la propicia. Al capdavall, totes les tradicions antigues, les tradicions modernitzades, les tradicions inventades i tots els fenòmens de neofolklore, no són altra cosa que intents més o menys reeixits de dotar d'un sentit transcendent les experiències vitals col·lectives. I això, a hores d'ara i malgrat tot, continua sent imprescindible.